

POST (784) *sb m*

o jasne (w tym 2 r. błędne znakowanie).

sg *N* post (116). ◇ *G* postu (114) ◇ *A* post (128). ◇ *I* postem (57); -em (2), -(e)m (55). ◇ *L* poście (82) [w tym: bez przyimka w funkcji przysłówka (w znaczu. 2.) (46)]. ◇ *pl N* posty (57). ◇ *G* postów (44); -ów (1), -(o)w (43). ◇ *D* post(o)m (15). ◇ *A* posty (91). ◇ *I* posty (28), postami (11); -y *RejPs*, *SeklKat*, *KromRozm I*, *GroicPorz*, *HistRzym*, *RejPos* (5), *BiałKat*, *ModrzBaz*; -ami *CzechEp*, *SkarKaz*; -y : -ami *SkarŻyw* (11:5), *WujNT* (5:4). ◇ *L* pościéch (33), postach (8); -ach *StryjKron*; -échu : -ach *SkarŻyw* (8:6), *WujNT* (3:1); ~ -échu (1), -(e)ch (32); ~ -ach (5), -ách (3); -ach *StryjKron*, *WujNT* -ach : -ách *SkarŻyw* (3:3).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

1. Niejedzenie lub ograniczenie w spożywaniu pokarmów; *ieiunium Mymer*¹, *Vulg*, *HistAl*, *PolAnt*, *Mącz*, *Modrz*, *Calep*, *Cn*; *ieiunatio Vulg*, *Cn*; *apastia*, *inedia*, *statio Cn* (604) : zafię mgły żołądek nie wiele pokarmu żąda [!], ale też niedługo może poftu cirpieć. *GlabGad* E7v, L4; z poftu fye nie obiaday: z obiedzenia fye nie morz. *SienLek* 10v.

W połączeniach szeregowych (5): *A* záfye ciała ćienczy/ w gorącey fye Wánnie kąpác/ [...] *praca/ piecza/ máte ípánie/ twárde łóże/ wrácánie/ poft/ kwásne á przykre potráwy y fuche/ pićie nie fłodkie*. *SienLek* 5; *KTo* *Oczy chore ma/ Muśi fye ftrzedz od rzeczy fłonych [...]. Od mocnego pićia/ od fłóncá/ od wiátru/ od prochu/ od dymu od zbythniego iedzenia/ od zbythniego poftu/ od płáczu/ od gniewu/ od czućia/ od cybule/ gorczyce [...]* *SienLek* 63, 32v, 34, 52.

a. *Zalecane lub wymagane przez niektóre religie okresowe wstrzymywanie się od spożywania wybranych pokarmów bądź ograniczenie co do ich ilości* (596) : *Mymer*¹ 7v; *TarDuch* A6v; *Humiliabam* in *ieiunio animam meam* [...]. *Korzyłem poftem duřę moię/ modliłem fie za [!] nię WróbŻóft* 34/13; *ieflizem kiedy poftem álbo płáczem vdręczyłfiebie ábo gdym nofił ná íobie grube odzienie wífytko fie to vnich wpořmiewifko obroćiło*. *RejPs* 100v, 51v; *SeklWyzn* a3v, F [3 r.], f2; *Cialo nařze walczu na nas obzarřtwem/ proznowanym gnuřnoćiá/ leniřtwem/ y wřzelką złá żáđzą przeciw prikazaniu bozemu/ ktore mamy zwicięzić timy vczinki/ poftem/ to ieft/ miernoćiá/ wiedzieniu/ wpyczu / wodzieniu/ a praczą ftrzegąc fię rořkořy y proznowania*. *SeklKat* Tv, Q4v; *RejKup* i5v; *KromRozm I* I2v [2 r.]; *MurzNT* 13v *marg* [2 r.], 38v; *KromRozm III* L4v; *LubPs* I3, P6v; *KrowObr* 57; *Leop* *2v; *Káźdego flubu y káźdey przyřięgi około poftu/ máž iey [żonie] može dopuřćić* *BibRadz Num* 30/14, 1.*Esdr* 8 *arg*, *Esth* 9/31, *Ps* 69/11, *Ion* 3 *arg*, 3/5 (10); *OrzRozm* F2v; *BielKron* 92, 155, 260 *marg*, 459; *Mącz* 164c [2 r.]; *HistRzym* 124v; *RejPos* 70v, 71 [5 r.], 185 *marg*; *BiałKat* 373v; *KuczbKat* 155; *Poft w kořćiele zwyczáyny nic inřzego nie ieft/ iedno wedle obyczáiu y nákazánia kořćielnego/ pewnych dni od mięłá fie wřtrzymawáiąc/ raz tylko przez dzień álbo w południe álbo wieczor ćiału pořilenie dáwác*. *WujJud* 189v; *Ze Iowinian Heretyk* *takež vczýł/ že nic nie íą požyteczne pořty/ áni wřtrzymawánie od niektorych pokármow*. *WujJud* 196v, b6v, 41v, 93, 187v, 189v *marg* [2 r.] (39); *WujJudConf* 189v, 190v [3 r.], 191v, 193v [3 r.]; *A (ták) vwierzýli męžowie Niniweńcy Bogu/ y obwołano poft/ á oblekli wory/ od więřłzych áž do mnieyřzych*. *BudBib Ion* 3/5, *Esth* 9/31, *Ps* 68/10[11], *Ier* 36/6, 9, 3.*Esdr* 8/72[74], *Eccli* 34/28; *Strum* K4v; *CzechRozm* 100; *Íáko byřtroć końřka biegániem á więćiem obroku bywa řkroconá/ ták požáđliwoći byřtre pracámi y pořty bywáią*

hánowáne *ModrzBaz* 10v; *SkarJedn* 234 [2 r.], 236 [2 r.], 348; *KochPs* 100; Bo pierwey łtoiąc fię modlił [św. Szymon]/ potym gdy łtać od połtu nie mogli/ łiedząc/ á gdy iuřz práwie łily nie miał/ tedy leżąc ná poły żywy/ paćierze łwoie [...] odpráwował. *SkarŻyw* 29; Połt iełt włpokoienie duřz náłzych/ łtárym vcźciwość/ młodym náuczyćiel/ powłciágliwym miřtr *SkarŻyw* 92; Tedy [św. Abramiusz] niepomniąc ná łtare láta łwoie/ porzućiwřzy komorkę/ y pułtelnicze zábáwy/ y mniłkie łzáty/ y połty / ná wybáwienie duřze oney/ [...] y iáchał do onego miáłtá *SkarŻyw* [237]; Połtem ták fię był wiáł [św. Anzelm] ná pocźátku wrzędu łwego/ iřz iáko powiádał/ głodu nie miał połzcźąc/ áni łmáku iedząc. *SkarŻyw* 332, A4v, 29, 46, 47, 56 (50); *StryjKron* 607; *CzechEp* 38; *NiemObr* 75; *ReszPrz* 24; *ReszList* 164, 165; *Calep* 501a; *LatHar* [++], ++7, 121 [2 r.], 123 [2 r.], 124 [2 r.] (17); Y ł. Báfilius Grecki Doktor/ pokutę Niniwitow/ w połćie/ w popiele/ y włołosienicy czynioná/ Metánoią zowie. *WujNT* 11, *przedm* 34, s. 24 *marg*, 130 *marg*, 452 [4 r.], *Act* 14/22 (26); *SkarKaz* 119a [3 r.], b [2 r.], 120a [3 r.], b [5 r.], 121a [2 r.] (32); [Abowiem przy káżdym Połćie naydziemy dwoię rzecź; Strzymawáne od iedzenia y pićia/ a obieráne potraw do Połtu przyłtoynych. *HerbOdpow* Rr7 (*Linde*); Baczcie, byłcie tak w Bodze uřywali, A łledzi na post nie zapamiętałi. *DramStp* I [228]].

post czyj [w tym: *pron poss* (15), *G sb i pron* (7), *ai poss* (6)] (27): *SeklWyzn* Dv; *RejKup* 15; *MurzNT* 13v *marg*; Day nam Boże/ áby połtu náłzego nabożeńłtwo Święte/ y otzyłcienie nam dáło/ y nas przed Máiełtatem thwoim zálećilo. *KrowObr* 168v; *Leop Is* 58/3; Iż mi kurzyłz/ kádzilz/ łwiećilz/ powiedałz mi iż mi połćilz/ á powiedałz iż cie wyłłuchác nie chcę: wiedz iż mnie iuřz dawno omierźly ty dymy twoie/ ty kurzáwy/ ty ofiáry/ y ty połty twoie *RejPos* 342, 70v, 200v; *RejZwierc* 44; *WujJud* 194v; *SkarJedn* 366; *SkarŻyw* 134, 481 *marg*, 565 *marg*; Y połtem Ianá S. y mnieryłz w żyćiu ołtrołćią Zbáwićielá náłzego/ nie máło fię Żydow obraźáło *LatHar* 254, 124, 176, 351; ten połt 40. dni/ nie tylko dla náłładowáne połtu P. Chriřtułwego [!] iełt włtáwiony *WujNT* 15, 16, *Luc* 5 *arg*, *Act* 9 *arg*, Bbbbbbb2; Buduie fię połt náłz y ná ofierze/ ktorą Pánu Bogu z ćiałá náłzego czynim/ wedle Apołtołá/ gdy chęći iego vmarzamy/ y Pánu Bogu ie zábijamy *SkarKaz* 121b; O połćie teź mowi Pan *IEZVS*, iż połt twoy/ práwi/ Oćiec twoy ktery widzi w táiemnicy/ zápláci tobie. *SkarKaz* 350a, 119a, 121a.

W połćzeniu z przymiotnikiem okrełłajácyym religię (13): Mierno ielc y pyć/ iako by ciało niemiało łwowołnołcy ku grzechu/ á toć iełt połt krzełciańłki *SeklKat* K2; *RejPos* 71 *marg*; *WujJudConf* 189v; Bo to połt Aeriánłki/ á nie Chrzełćijánłki. *WujNT* 453; Nie zákázuie [Jezus] łwiąt y połtow Chrzełćijánłkich/ ále Żydowłkich. *WujNT* Aaaaaa4, 39 *marg*, 133 *marg*, 570, 661 *marg*, 699, Bbbbbbb2 [2 r.]; Rodzi fię połt náłz Kátholicki y ná połłuřzeńłtwie kołćielnym ku práwom y zwyczáiom mátki náłzey [tj. *Kołćioła*] *SkarKaz* 121a.

W połćzeniu z okrełłeniem długołci trwania [w tym: *post ile dni (a. tydzień)* (15), *ile dni (a. niedziel) postu* (7), *ilodniowy post* (4), *post przez ile dni* (3), *posty po ile dni* (1), *post za ile dni* (1), *post kwadragiezimy* (1), *post kwartalny*] (33): *OpecŻyw* 4; Iadelus biskup Żydowski [...] wezwawřzy Żydow włtháwił im połt przez trzy dni [*ieiunia triduana*] *HistAl* Cv; TElesforus Pápieź z Grecyey/ ten włtáwił połt czterdziełci dni. *BielKron* 149v; [*Turcy*] W káždy rok pięć niedziel połtu máią/ w ktery nieiadáią żadnego dniá áni pijá/ áź gdy łłonce zaydzie *BielKron* 260; Przed tyłłácem y łtem lat y więcey ł. Ambroźy/ y Máximus Taurineń Biřkup/ powiedzieli/ że ten Połt Quádrágełimy nie

od ludzi wstawiony ale od Boga poświęcony *WujJud* 192v, 193 [2 r.], 194; *WujJudConf* 193v; wymyślił [św. Szymon] przykładem Moizelzā y Elialzā poft czterdzieftnowy/ nic nie iedząc/ pościć. *SkarŻyw* 29; Czāfu iednego w zápalczywości ducha nabożeńftwā/ wymyślił [św. Piotr] czterdzieści dni poftu w iednym dole/ ná dziełiāci žemłach/ ā ośmi cybulāch odprāwić. *SkarŻyw* 471, 15, 208, 321, 422, 471, 565 *marg*; *LatHar* 273, 337, 350; My (prāwi) poft czterdzieści dni/ według podānia ApoftolŃkiego/ raz w rok/ czāfu nam przyftoynego pościmy. *WujNT* 16, 15 [5 r.], 16 [2 r.], 130, 208, 431, Bbbbbbb2; *SkarKaz* 3a.

W połączeniach szeregowych [w tym: modlitwa, post, jałmużna (szyk zmienny) (31)] (100): Bacż tu czterzy duchowne roboty/ ktorēc fie Ńpolem Ńpomāgiai. Ołobne miełfkaniē/ modlitwa/ poft/ a ciala kāraniē. *OpecŻyw* 37, 5; Y cy nimniey grzełzā ktorzy dufaiā w Ńwey godnołcy/ połciech/ fuchotach/ ofiarach/ wŃwieczkach [...] y ynych wymiłlach Ńamy Ńię wŃprawiedliwiaiāc *SeklKat* T3, Xv; *RejKup* o7v, aa8; Skād pochodzi/ iż ony trzy częłci dofyć wczynyenya/ Poft/ modlitwā/ yāłmużnā/ Ńā częłci pokuty EwāngeliyŃkyey. *KromRozm I* 12v, K, P; *KromRozm II* m4v; *KromRozm III* E3v; A iże tā przyŃyęgā nie byłā ku zdrowiu bełpieczna: tedy ten kthory miał przyŃyęgāc/ przyprāwiāł Ńye ktemu przed tym/ pofty/ Ńpowieđziā/ przyięcim Ńwiātołci Ciāłā y Krwie Pāńłkiey. *GroicPorz* z4; *Leop Tob* 12/8, 2. *Cor* 6/5; Ktemu po wŃzytkich krāināch [...] byłā wielka Ńāłość miedzy Ńydy/ poft płācz y nārzekānie/ ā wiele ich obłokzy Ńię w wory leželi w popiele. *BibRadz Esth* 4/3, 2. *Cor* 11/27; ā zā kāždy grzech āby dofyć wczynił pānu Bogu/ ā tho ma być przez modlitwę/ poft y iāłmużnę. *HistRzym* 120v, 66; Bo iāko Ńłyłzyłz iż cie tu Pan twoy nie vpomina/ ābyŃ mu kādził/ kropił/ kurzył/ pofty/ odpufty/ y rozliczne odzyenia ku wblāgāniu iego wymyłłāł [...] āle cie vpomina/ ābyŃ Ńie przypodobnił ku Ńwięty mŃprawā m iego. *RejPos* 173; Iż nie kāždy s tych wnidzie do chwały iego Ńwiętey/ ktorzy to tylko wŃty wyznawāiā ā połthāwāmi w kāzuiā/ pofty y modlitwāmi wymyłlonemi/ Ńwieczkāmi/ y nādzyeiāmi rozmāitemi/ y inemi dziwnemi wymyłly ā rozlicznemi wynāłłki Ńwiātā tego *RejPos* 186v, 185, 200v, 201, 280, 289v; *BialKat* 36, 348v; *KuczbKat* 220; *WujJud* 41v, 92v, 93, 106v, 211, 212, 229v; *WujJudConf* 212; *BudBib Esth* 4/3; *CzechRozm* 241; *SkarJedn* 3; Iełli w Ńtarym częłte były Ńwiētā/ pofty/ trudzenia/ ofiāry/ Ńpiewānia kołcielne/ modlitwy/ y inne obrzędow kołcielnych Ńwiēte zābāwy: dāleko w Nowym Tełtāmenēcie/ więłtze być māiā *SkarŻyw* 3; Połtem y wŃtāwicznym wzdychānim ā modlitwā ciēłzył [św. Wilhelm] Ńtrapionā dułżę Ńwoię/ do Ńmierci Ńię y Ńādu Bołkiego przyprāwuiāc. *SkarŻyw* 166; Czytānim/ cāłey nocy modlitwāmi/ pofty/ y pokornymi połługāmi/ zābāwiāłā [św. Austrebertā] Ńyćie Ńwoie *SkarŻyw* 193, 13, 14, 16, 35, 36 (31); *ReszPrz* 24, 94; *ReszHoz* 116; *ReszList* 145, 152, 156, 179; *LatHar* [+10]v, +++v, 112 [2 r.]; A ná ten czās człowiek ciāłō Ńwe dāie Bogu zā ofiāre Ńywą/ kiedy ie wydāie ná cierpienie dla niego: trāpiāc ie robotāmi/ poftāmi/ czuynołciāmi/ biczowāniami y włōsiennicāmi/ y zābawiāiāc ie tāk w miłōłsiernych wczynkāch/ iāko y w inłzych cnotāch *WujNT* 566, 11, 15, *Matth* 6 *arg*, s. 26, 47 (13); *WysKaz* 39; Pomnię twoie zā mię pofty y drogi y wtrudzenia. *SkarKaz* 161a; Owym zās co w Czyłcu my ná Ńiemi bārzo wiele Ńłuzym: gdy im do wypłāceniā doczełnych długow/ ofiārāmi/ poftāmi y iāłmużnāmi/ y innym wtrudzenim zā nie/ pomagamy. *SkarKaz* 637a, 43a, 83a, 385b.

W przeciwstawieniach: »post ... biesiada, pokarm, sytość« (3): Lecż my [...] wŃtrzymawāłość nád zbytek/ chudobę nád tłułtołć/ pofty nád fytołć [...] przekłādamy. *WujJud* 198v; *SkarŻyw* 130; Nie

zálecać nas pokarm Pánu Bogu/ ále poft nas záleca/ ktory ná wielkich y BOgu miłych cnotách roście. *SkarKaz* 120b.

Zwroty: »poruszyć [= *naruszyć*] post; postow łamanie« (1;1): takiéż ij dzis vbogi ktory niemá doftatku naieftz fie może/ a poruftyli póft/ niezgrzefly. *OpecŻyw* 59v; *LatHar* 114.

»post pościć« [*szyk zmienny*] (13): *KromRozm I* F2v; Ze ten poft/ ktory [...] y łam Pan Zbáwićiel náfz pościć raczył/ ieft nam w Zakonie/ v Prorokow/ y w Ewángeliey przykazány *WujJud* 193, 193, 195; *SkarJedn* 124; *SkarŻyw* 29 [2 r.]; *ReszList* 158; *LatHar* 125; Abowiem tu Ewángeliřtá nie przeto poft wfpomina/ żeby gi żołnierze Celárfcy pościć mieli *WujNT* 504, 16; Zbáwićiel náfz nie duchowny poft pościł/ bo grzechu nigdy nie miał/ ále ćielefny. *SkarKaz* 120a.

»post (u)czynić; post czyniony« [*szyk zmienny*] (8;1): *RejKup* k8; *WujJudConf* 191v; *Oczko* 23v; máłegołmy poftu wytrwáć niechćieli/ czynymyř teraz więtfzy *SkarŻyw* 262, 440, 471, 536 [2 r.], 537.

»post ustawić (a. ustawowáć), (po)stanowić; post ustawiony (a. ustawowany), postanowiony« = *instituere ieiunium Mqcz; edicere ieiunium Modrz* [*szyk zmienny*] (13;4;11;1): *SeklWyzn* F; *HistAl* Cv; *BibRadz I* 476a *marg*; Odrzuciwfzy tedy od łiebie cudzozyemce/ á ná oczyřcienie vřtáwili [Żydzi] wielki poft/ to ieft/ od godziny do godziny nic nie ieřć áni pić/ áby fie dręczyli/ lud/ dzyeci/ y dobytek. *BielKron* 97, 149v [2 r.]; *Vigilia etiam, Wigilia*/ to yeft poft pewnych czálów vřtáwiony áby tym řpořobnieřzy lud był ku czuynóřci modlitwie y nabożeńřtu. *Mqcz* 496a, 9d, 164c; Bo ácz wolno káždemu/ z chući řwoiey pościć fie záwřze kiedy chce/ á wřzákže [...] pewne pofty Kořćioł pořtánowił/ ktoreby dla řwego zbáwiennego pożytku wřzyřcy záchowáli. *WujJud* 192, 41v, 192v, 195; *ModrzBaz* 114; Nietrzebá pořtów řtánowić/ bo to ieft po Zydowřku iářzmo kłářć ná kořo *SkarŻyw* 457, 321, 422; Skąd fię teř vczyimy/ że řwięřtá/ pořty/ y ine obrzędy w kořćiele mogá być nowo vřtáwowáne/ bez wyrářnego w piřmie o tym rořkazánia. *WujNT* 349, 15 [2 r.], 16 [2 r.], 27, 452, Zzzzz3, Bbbbbbb2 [2 r.]; Zátrábfćie ná lud wierny: vřtawćie řwięřtobliwe pořty/ řpořobćie zebránie do nabożeńřtwá *PowodPr* 81; *SkarKaz* Oooo2b.

»post (za)chowáć (a. zachowywáć, a. zachowowáć), trzymać; zachowanie postu; post zachowany« [*szyk zmienny*] (15;3;8;3): *Adwent/ Pořt wielki*/ y wigilię od Kořćiołá wřięte/ pilnie trzymał [*dziad*]: mnie w řiedmi lećiech z nabiáłem iádáć w piątki niedopuřzczał *OrzRozm* M4; W Powřzechnym Kořćiele wřzyřcy iednořtáynie řwięřtá y pořty záchowuią. *WujJud* 188 *marg*; potrzebá y ten ćielefny pořt chowáć áby ćiáło nie buiáło/ á duchowi powolne było *WujJud* 191; Kto Pořtu nie trzyma/ Heretykiem ieft *WujJud* 192v *marg*; Roznořć około záchowánia pořtu/ nie káři pořtu. *WujJud* 194v *marg*, 190, 192, 192v, 194v [2 r.], 195 [4 r.] (19); *WujJudConf* 193v; Ludzie nieukaráni/ wzbytki wielkie y rořpuřtnořć ćielefną fię wdawáli [...]. řwięřtá gwałćić/ pořtów nie chowáć/ nikogofz nieřłucháć/ to ich obyczáie były. *SkarŻyw* 353, 48; *LatHar* 119, 350 [2 r.]; *WujNT* 452, 661, Bbbbbbb2.

Wyrażenia: »post cielesny« [*szyk 9:3*] (12): *WujJud* 191; O Pořřách ćielefnych/ y brákwánium potraw/ nápiřál [řw. Jan] wiele kazań *SkarŻyw* 92, 92, 321, 393; Bo duchowne cnoty záwřzdy być máią y nigdy nie vřtáwáć/ á ćielefny pořt nie záwřzdy *SkarKaz* 120a, 120a [5 r.], b; [*WujPosN* 1584 I 138 (*Linde*)].

»dzień postu« = *dies ieiunii Vulg, Cn; esurialis feria Cn (2)*: Bo co się pewnych dni poŃtu abo potrów dotycze/ naŃzúi to woliúi przez pana [...] zoŃtawiono *MurzNT 13v*; Otho/ w dzieñ poŃtu wálŃego náyduie fie wálzá wola/ á (támże) wlfyŃtkie dłuźniki wálŃe cięŃŃko przyćifkaćie. *Leop Is 58/3*.

»jawný post« (4): Nie zákázuieć tu Pan iáwnych poŃtów/ iákie w piŃmie Ńwiętym y vchwalone y vŃtáwione byŃy: (*marg*) Iáwne posty nie zákázáne. (-) gdyź y Niniwitowie iáwnemi poŃtámi vbŃágáli gniew Boży przeciw Ńobie *WujNT 27*, Bbbbbbb2.

»post koŃcielny« (4): Tákże y to pewna/ że AuguŃtyn Ń. y Epiphánius AériuŃzá/ [...] przeto/ że náprzeciw poŃtom KoŃcielnym mowiŃ/ miedzy Heretyki poczytáią *WujJud 195, 195; LatHar 122 marg; WujNT 700*; [PoŃt cíeleŃny álbo KoŃcielny/ álbo pozwiechrzny/ ten záŃię ieŃt/ powŃćiágnienie álbo wŃtrzymawánie od roŃkoŃznych potraw: iáko od mięŃá y od mleczná pewnych czáŃów/ á zwŃáŃzczá dni od KoŃcioŃá náznáczonych. *WujPosN 1584 I 138 (Linde)*].

»post osobny [= *osobisty, indywidualny*]« [szyk 3:2] (5): V nas oŃobne poŃty íá/ ktore álbo kápŃan ná Spowiedzi dla duchownego iego poźytku nákaże zá pokutę/ álbo ie kto Ńam dobrowolnie z nabożeńŃtwa przyimuie. *WujJud 191v, 191, Nnv*; OŃobne poŃty bywáią czynione od ludzi wiernych á bogoboynych dla lepŃzey ŃpoŃobnoŃci ku modlitwie/ iáko kto obaczy potrzebę/ że mu vbywa Duchá Bożego Ńpraw/ y martwi w Ńobie tym obyczáiem cíáŃo/ [...] y wŃtrzymawa fie od wŃzelákicy roŃkoŃzy cíeleŃney/ od zbytku w iedzeniu y w pićiu. *WujJudConf 191v, 191*.

»post pospolity« [szyk *zmienny*] (5): Y to prawdá/ że ieŃt PoŃt dwoiáki/ poŃpolity y oŃobny. Lecź v nas poŃpolity ten ieŃt/ ktory wŃzyŃtkim w obec od KoŃcioŃá ieŃt przykazány/ iáko PoŃt wielki/ Suche dni/ Wigilie Ńwiąt przednieyŃzych. etc. *WujJud 191, 191 marg, Nnv; WujJudConf 191*; Stádcí koŃcioŃ Boży wziáŃ y vŃtáwiŃ káźdey ćwierći roku poŃty poŃpolite/ ktore Ńuchedni zowiemy *WujNT 452; [WujPosN 1584 I 138 (Linde)]*.

»post przykazany, powinny« (3:1): *WujJud 193 marg; [grzechy]* Przeciwko Trzeciemu [przykazaniu]. RObotá w Ńwięto/ bez gwałtowney potrzeby. MŃzey Ńwiętey zániedbánie/ álbo nie naboźne iey Ńluchánie. PoŃtów powinnych łamánie/ ábo nie wierne odpráwówánie. *LatHar 114, 122*; WolnoŃ ChrzeŃćijánŃka nie w tymći ieŃt/ żeby ChrzeŃćijáninowi wolno byŃo czynić co iedno chce: nikomu nie być poŃŃuŃznym áni poddánym/ dzieŃięćin nie pláćić/ y nie chowác Ńwiąt áni poŃtów przykazáných *WujNT 661*.

»Ńwięty (a. Ńwiętobliwy) post« (3): *RejKup 15*; rácz to dáć/ áby do oney niebieŃkicy ŃzczęŃliwoŃci czáŃu Ńwego przyŃzli/ ktorá nam Ńwięte poŃty twoie [...] ziednáŃy. *LatHar 351; PowodPr 81*.

»wielki post« [szyk 15:4] (19): Koláná me od wyeŃkygo poŃtu omdlewáŃy *LubPs Zv; BielKron 97, 459v*; A to Ńobie Ńnadź mamy zá nawiętŃzy poŃth á zá naprzyemnieyŃzá Ńluzbę Bożá/ gdy z wielká trudnoŃciá á z wielkim kłopotem nábywamy Ńobie nowych á wymyŃŃnych potraw á żywnoŃci *RejPos 71*; A bowiém thám w RuŃi kiedy óni ŃpuŃty miéwáią/ tráfiáią Ńye wielkie PoŃty/ potrzebuią téź ná ty poŃty niemáŃo Ryb. *Strum K4*; Potym z wielkich poŃtów/ modlitw/ czytánia/ rozmyŃŃlania/ wpadŃ [biskup] w bolenie gŃowy y zoŃádká *SkarŻyw 291, 86, 117, 134, 141, 172 (13); WujNT 16*.

»wielkopiátkowy post« (1): O wielkopiátkowym poŃćie zmiánkę czyni S. Klemens *LatHar 124*.

»wymyŃŃlony (a. wymyŃŃlany, a. wymyŃŃŃny), omyŃŃny post« [szyk 4:1] (4:1): bo ych [katolików] wymyŃŃlony poŃt/ ieŃt przeciwko przykazaniu bożemu. *SeklWyzn a2; RejKup R*; A ták ieŃli kto wymyŃŃŃ

poftawy/ vbiory/ wymyflne pofty/ á ferce omylne ieft v niego/ iuz go [*Boga*] ciałem chwali *RejPos* 200v, 170v, 240 *marg*.

Zestawienie: »post wielki« [szyk 15:9] (24): *OrzRozm* M4; TElesforus Papież z Grecyey/ ten vftawił poft czterdzieści (*marg*) Poft wyelki. (-) dni. *BielKron* 149v; Lecż v nas poſpolity [*post*] ten ieft/ ktory wſzyłtkim w obec od Koſcioła ieft przykazány/ iáko Poft wielki/ Suche dni/ Wigilie ſwiąt przednieyſzych. etc. *WujJud* 191; y to pewna co Báfilius ſ. powiáda/ że niemáłz tego mieſcá ná ſwiecie/ gđzieby o tym wielkim poſcie niewieđziano/ y nie chowano go. *WujJud* 195, 192v *marg*, 193 *marg* [2 r.], 193v, 195, Nnv [3 r.]; Wielki Poft ktory zowá quadrageſimá/ choć może miec dawne ſwiádectwo/ wſzákże nie z piſmá Apoftoľskiego/ áni z Hiſtoriy/ áni z Doktorow ſwiętych/ przetoż nie ma być kładżion ná ludźi. *WujJudConf* 192; *SkarJedn* 124, 237; Wielki poft chćiał poſćić S. Symeon/ nic nie iedząc przez dni czterdzieſci. *SkarŻyw* 29 *marg*, 29 *marg*, 321, 363 *marg*; *LatHar* 122 [2 r.], 351 *marg*; *WujNT* 16; *SkarKaz* Oooo2b; [*WujPosN* 1584 I 150 (*Linde*)].

Szeregi: »post, (i) jałmużna (a. czynienie jałmużny)« (3): *SkarJedn* 366; ſtáraymy fię powiáda/ ábyfmy poſtem y czynieniem iałmużny y miłofierdzia od zmázy grzechow wolni byli *SkarŻyw* 320; *WujNT* 98. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 35 r.]

»post, (i) modlitwa« = *oratio et ieiunium PolAnt, Vulg; ieiunium et obsecratio Vulg* [szyk 21:20] (41): Nieieſtem náprzećiwko temu/ áby Pan Bog Dijabła od tżłowieká niemiał wygnáć/ zá modlitwámi/ y poſtem wiernych ludzi *KrowObr* 121, 121, 224; *BibRadz Matth* 17/21; *HistRzym* 71v; *RejPos* 28v; *KuczbKat* 355; *WujJud* 133v, 156v *marg*, Mm5; *WujJudConf* 156v; Iżefmy do wielkich dni przyſzli/ teraz nawięcey poſtu przyczyniáć y modlitw mamy/ y wćzynić pilná grzechow náłzych ſpowieđz. *SkarŻyw* 91; Kto ſwe pofty/ modlitwy/ y inne nabożeńtwa/ náđ zbáwienná potrzebę bliźniego przekłáda/ pátrż z tego przykłádu/ iáko miłóſci Bożey y bliźniego máło w ſobie ma. *SkarŻyw* 238, 124, 130, 173, 319, 328 (11); *NiemObr* 115; *ReszList* 158; iż záwłze pofty y modlitwy były przygotowánem ná ſwiećenie káplánow. *WujNT* 456, *przedm* 36, s. 39 *marg*, *Matth* 17 *arg*, 21 [20], s. 72 [4 r.] (16); *SiebRozmyſl* K3. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 68 r.]

»post i niespanie (a. niewyspanie)« (2): corki ſwey nie poznał/ prze onę twarz iey/ pofty y nie ſpánim wyfułzoná y zmienioná. *SkarŻyw* 15, 134. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 6 r.]

»pokuta i post« (3): Gdź iáfna rzecz ieft w Piſmie ſwiętych/ że Pan Bog częſto przez prawdźiwá pokutę y pofty/ grzechy ludźiom odpuľcza *WujJud* 192; Pogroźił fię Pan Bog y inſtygowála ſpřawieđliwoſć iego ná Niniwity/ áby ie ziemiá požárłá: ále fię oni pokutá y trzemi dni poſtu wyproſili *SkarKaz* 3a, 116a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.]

»posty, (i, a) suchoty (a. suche dni)« [szyk 3:1] (4): *RejKup* k8; *Mącz* 9d; Nie piľzeć [ſw. *Łukasz*] ábyfście ſie powrozmi opáľowáli: pofty wymyfláne/ ſuchoty rozmáite/ ábo inſze wymyflly ſwiáthá tego/ wynáydowáli ábo wymyfláli. *RejPos* 170v, 339. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.]

»(ni) ſwięto, (i, (a)ni) post« [szyk 10:4] (14): *KromRozm II* v2; [*przodkowie nasi*] ſpiewánie koſcielne porzucili/ ni poſtu ni ſwięta máiac *BielKron* 200v; V nas lepák nie káždy koſcioł ſobie czáfy obiera po ſwey woley/ ále wſzyłtki koſcioły pewne czáfy máiać Swiąt y Poſtow: ktorych y Páná Bogá chwálić/ y Słowá Bożego ſie wćzyć/ y poſłuſzeńtwa wyrządźać máiać. *WujJud* 188, 188 *marg*, 188v *żp*, Mm4,

Nn4; *WujNT* 349, 570 [2 r.], 661, 699, Zzzzz3, Aaaaa4. [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r., w przeciwstawieniach 1 r.]

»post i trudzenie« (3): tofz y tobie rádę/ ábyś twey młodości nietrácił/ á poki mafz czas vzył dobrego ná świecie: odłofz ná ftárość pofty y ciálá trudzenia. *SkarŻyw* 308, 581; *SkarKaz* 116b. [Ponadto w połączeniach szeregowych 5 r.]

W przen (2) : ciálém y iego márnymi przypráwy gárdzić tym więcej poczęłá [św. *Eufrozyna*]: ták iż zimną wodą twarzy vmywác niechciálá/ lecz łzami y pofty kropiąc iągody/ fwoię dużę vwefelálá. *SkarŻyw* 13; Poft Anielka ieft potráwá/ y kto go vżywa Anielkiego ftanu ieft. *SkarŻyw* 393.

Przen (9) :

post od czego (2): Poft duchowny od grzechow. *WujJud* 191 marg [idem] Nnv.

Zwrot: »post uczynić« (1): Ale chczeli mi wdzięczny poft vczynić/ rozwiąż około liebie vporne myfli fwoie/ kthoreś náładził ná fkázę bliźniego fwego/ czyní fprawiedliwość *RejPos* 71.

Wyrażenia: »post duchowny« = *powstrzymywanie się od grzechu* [szyk 5:4] (9): A ktoż tego niewie/ że to naylepszy Poft duchowny ieft/ od grzechu fie wtrzymáwác *WujJud* 191, 191 marg, Nnv; Niech pokuśnik nie mowi: duchowny poft lepszy á cielesny niepotrzebny. [...] Poft duchowny cielesnego nie pfuie/ y owfzem cielesny ná duchownym fię buduje. *SkarKaz* 120a, 120a [4 r.]; [Poft Duchowny (ktory Auguſtyn wielkim á poſpolitym/ á doſkonálym poſtem zowie) ieftci pohámowanie od grzechow y od nieſłufznych roſkoſzy ſwiátá tego *WujPosN* 1584 I 138 (*Linde*)].

»post wielki« (1): a fá łowa S. Avgvſtyna/ ktory tak mowi/ powfcięgać fię od złoſci/ y nie rzádných roſkoſzy/ tego ſwiata. to ieft poſt wielky *SeklWyzn* Fv.

2. Okres, w którym obowiązuje post nakazany przez religię; *ieiunium Vulg, Cn; esuriales feriae Mącz, Cn; quadragesima Murm, Mymer*¹ (178) : *Murm* 12; *Mymer*¹ 8v; [Turcy] ná końcu poſthu fpráwiá wielkę noc ná pámiątkę kozłá Abrámowego/ kthory był zá rogi záwiefzon ná mieyfce Izáákowo ofiárowác. *BielKron* 260; *Mącz* 99d; Ná Poſt to [rozmowę o *Dialogach*] fchowaymy/ bo teraz (podobno) téż y thy stąd do Krákowcá ná Mięfopufty fye bierzefz *OrzQuin* Aa5; Bo go vfłyzylz iefzcze w mięfopufty [...] / á on łobie dobrze tuſzy/ iż nam dali Bog prętko poſt zbieży/ bo ná krotki dzień wyſzedł. *RejZwierc* 159; Nocy iedney/ ná początku poſtu/ gdy záfnął [św. *Antoniusz*] [...] zá gárdło go Szátan viął *SkarŻyw* 544, 544; *WujNT Act* 27/9, s. 504 [2 r.]; [Obrzędy y poſtanowienia kapłańskie/ (co zwali fwięceny) maią byc w poſty quartalne. *WannNow* 85, 85].

G sg w funkcji okolicznika czasu: »postu« [w tym: *którego* (6)] (7): Item zeznała yfch panyey Zuchowſkiey goſpodinyey fwoyey poſthu theráfz przemynelego 20 groffi vkradla *LibMal* 1546/116, 1546/114, 117; miałto mięfa abo mleczna/ wolno ieft [według *fałszywych proroków*] by chcieli i łamego łzatana póſzrzec/ [...] Wolno im téż ieft opić ſię i co iedno chcą fwego poſtu płodzić/ i ieść nie tilko krom potrzeby/ ale téż dlá złoczyńſtwa *MurzNT* 111; Przyſzłego tedy potym poſtu/ wedle Papielkiego zwyczáiu/ w oney káplicy mſzył *CzechEp* 424. Cf »czterdziestdniowego postu«, »postu przed Wielkánocą«.

L sg bez przyimka w funkcji okolicznika czasu: »poście« (46): Item zeznała [*Katarzyna*] yfch póſzczye konew czenowa y plácz wkuchny vkradla v pana fabiana. *LibMal* 1546/114v; Item Powyada yfch drogoſchevi Woyciechowy wfakowye poziczyl grzywny pyenyedzi póſzczye theráfz przeminálym

LibMal 1547/132, 1546/115, 115v, 116v; Obiat Czaffem napoły zgnił Kedy wiecz długi niepor bił Co wiecz półcze Pomfy bywą *RejKup* cc5v; *KromRozm I Ov*; *KrowObr* 115v [2 r.], 135v, 168v, Tt4; Młefzczanie gdy sie półcie Kłędzu łpowiadáli/ Iż są cudzołożnicy/ wżyfcy powiedáli. *RejFig* Ccv, Cc2v; *BielKron* 161; *LeovPrzep* a4v, C3v; Málzkárę błazeńfką rychléy vyrzyfz ná nas/ y ná Przełożonych náłzych/ á niżli włóšieñ pokutuiących ludzi w Wárfzáwie Pošcie. *OrzQuin* Z4v, Z4v; *GórnDworz* Q3; *HistRzym* 104v; *BielSat* Cv [2 r.]; Przeto y my mięfá/ iáko złego/ nie odrzucamy/ ále ie pošcie ná Wielkęnoc chowamy. *WujJud* 198v, 192v, 195v [2 r.], 197 [2 r.], 199; *SkarJedn* 233; *SkarŻyw* 193, 202; *StryjKron* 309; *CzechEp* 59; *ArtKanc* C19v źp; *BielRozm* 17 [2 r.]; *LatHar* 352 marg; Toż też czyni zdraycá [tj. szatan] z Chrzešćijány: że ich pošcie do czáfu opuřcza/ áby ich záfię po wielkieynocy znowu opánował. *WujNT* 208; [*HerbOdpow* Ss (*Linde*); *InwSzlachKal* 1569 nr 24]. Cf *Zwrot*, »niedziela pošcie«, »pošcie suchedni«, »pošcie przed Wielkąnocą«, *Szereg*.

W połączeniu z przymiotnikiem określającym religię (7): [*Pompejusz*] trzećiego mięfiacá/ y dnia pořtu Zydowfkiego miáfto wźiá/ bo thám miáftá Zydowie nie bronili. *BielKron* 265; Ten pořt wedle niektórych/ był pořt Chrzešćijáñki przed Národzeniem Páñkim: lecz według Chryfořtomá y Rábaná/ był to pořt Zydowfki. *WujNT* 504, 504 [3 r.]. Cf »w post«.

Zwrot: »pošcie, w post (się) pošćić« [*szyk zmienny*] (1:1): Pošcie sie niepošćić/ grzech ieft. *WujJud* 193 marg; Od onego czáfu afz do tego roku/ przez dwádziešćia y ośm lat/ co rok ták pošćić [šw. Szymon] w wielki pořt nie iedząc áni pijąc przez dni czterdziešći. *SkarŻyw* 29.

Wyrażenia: »czterdziešći dni postu, czterdziestdniowego postu« (1:1): ále żeby mógł [šw. Szymon] ftać/ drábinę do řłupá przywiázal/ y ná niey nie tylo wřpárty/ ále teřz y przywiázány/ czterdziešći dni pořtu przetrwał. *SkarŻyw* 29; Przeřłęgo czterdziestdniowego pořtu/ [...] będącemu mi ná modlitwie/ řen przypadł tákí/ iřz ánim řpał cále/ ánim teřz czuł cale *SkarŻyw* 565.

»[która] niedziela postu, pošcie« (26:1): *KrowObr* 168v; We czwartek po czwartey Niedzieli pořtu. Lekcia z czwartych kxiąg Krolewfkich Cap: 4.*Leop* ZZ, ZZ [6 r.]; Ewáñgel: we Srzodę po 1. Niedz: pořtu. *WujNT* 49 marg; Ewáñgelia ná Wtorek po 3 Niedz: pořtu. *WujNT* 74 marg, 61 marg, 62 marg, 70 marg, 86 marg, 87 marg (19). Cf teřz »niedziela w post«.

»poř, řrod postu« [*zawsze z przyimkiem*] (6): Item powyada ze Erařmuřzowi Echlyerowi wkrakowye 4 Thalyeri ná oknye wgiszdbye lony wpoř pořthu vkradł. *LibMal* 1547/129v; řima day sie wćiekłá/ Bárzo nam iákoř groři/ bo ptak gorą idzye/ Pewnie ář do poř pořtu/ mrozem nam wynidzye. *RejZwierz* 138; Pothym Włádźiřław od poř pořtu/ ruřzył sie do wielgiey Pořlki z młodą krolową *BielKron* 381v, 289v, 383v; bo y zdrowia nie mám y kosřtu czynic niechcę. Przeto zdało mi się wtym pro mea confidentia napomniec wñ zebych raczy to widziá, aby Pogrzeb ná srod postu zložon był. *ActReg* 64.

»pošcie suchedni« (1): Item powyada yřch therařz pořzczie řuchedny od przekupek wibyerayąc pyencz grořchi a Ná řzwyethá Luciá 7 grořchi a przed thym theřz řtego tho dochodu vbyeral nyepamyetha poczemv *LibMal* 1547/132v.

»pošcie, postu przed Wielkąnocą« (2:1): Item powyada yřch ná Nyáprořzewye scriřtoffem a zbrathem wzyeli pyencz kony zwoza człowyekovi Ianovi Mlinarzewy ze wronek pořzczye therařz przed wyełka nocza *LibMal* 1547/ 134v, 1544/87v, 1552/170.

Zestawienie: »post wielki« = *Quadragesima JanStat* [szyk 9:8] (17): Ten [papież Grzegorz] też przydał czterzy dni wstępne poftu wielkiego/ to iest/ śrzode/ czwartek/ piątek/ łobotę. *BielKron* 164; *SkarJedn* 231; Świętá rozmáicie przypadájące. Advent/ Dni poftu wielkiego/ Wielkanoc/ w Niebo wftápienie Páńskie/ Świętki/ dzień Troyce świętey/ y dzień Bożego Ciáá. *LatHar* ++7, 349, 742; *SarnStat* 1213; [Poft wielki/ fiedm Niedziel przed Wielką nocą/ od fámych Apoštołow wyfzedł *HerbOdpow* Rr8v (*Linde*)]. Cf *Wyrażenia przyimkowe*.

Szereg: »poście i w piątki« (1): Izali [św. Piotr] Buły y lifty iákie/ áby wolno znabiálem ieść poście y w piątki/ kiedy przedawał? *KrowObr* 26.

Wyrażenia przyimkowe: »przez post« (3): y potom w kłafztorze Kłafseńskim przez cały poft z kilką fług miefzkáiąc/ pościł [cesarz]/ śpiewał ile mogł: ná rogożách/ vftáne złotem łofzko opuściwfy/ legał *SkarŻyw* 573.

~ *Zestawienie:* »przez wielki post« [szyk 1:1] (2): Przez cały wielki poft nigdy fię nieprzewłoczyła [św. Małgorzata]/ ácz y innych czáfow rzadko *SkarŻyw* 160, 160. ~

»w post« = *w poście* (64): *WujJud* 190; *SkarJedn* 232; *SkarŻyw* 29, 193; Kury fie lęgá cały rok/ poczáwfy w poft áz do fámego ś. Marciná *GostGosp* 110; *LatHar* 123 [2 r.]; Przecz fię Chrześcijanie od niektórych potraw w pofty wftzymawáią. *WujNT* Bbbbbbb2, *przedm* 28, 64 *marg*, 700, 845, Vvvw; y w tym tu mieście/ w pofty y czáfy nabożne/ głofy rozmáitych muzyk świeckich/ y fáme kościoły nápełniáią *PowodPr* 74.

~ *W połączeniu z przymiotnikiem określającym religię* (1): nie trudno tego dowieść y z Bazyliuszá S. [...] y infzych. co też y w zakonie Páńskim bywało w pofty Zydowskie. *LatHar* 123.

Wyrażenia: »[który] dzień w post« (1): W Medyolanie każąc pierwszy dzień w poft/ w puł kazánia zámilkł/ y dáley mowić niemogł. *SkarŻyw* 463.

»([która(-y)) niedziela, piątek w post« [szyk 39:1] (39:1): Przeciw ktorým [postóm] Kazimierz s Prelaty y s pány wyiechał/ á z wielką poczćiwostí ie przyprowadzili w niedzielę wtorą w poft *BielKron* 388v; Ewányelia Niedzyele pirwzey w poft/ ktorą nápifał Máttheuś *RejPos* 69v, 69v *żp*, [73], [73] *żp*, 76v, 76v *żp* (10); Pierwza w poft Niedzielá *LatHar* ++7; Ewángelia w pierwszy Piątek w poft. *WujNT* 20 *marg*, 14 *marg*, 83 *marg*, 206 *marg*, 207 *marg*, 315 *marg* (25); [...] od Niedziele *Reminiscere*, która iest wtóra w Poft *SarnStat* 1166; *SkarKaz* 116, 116 *żp*.

Zestawienie: »w wielki post« [szyk 5:3] (8): *SkarJedn* 370; *SkarŻyw* 29, 231, 545; Tegoż Roku w wielki poft vmárl Kniáz Ianus Dubrowicki Woiewodá Trocki. *StryjKron* 762, 320; które [roki] w Wielki Póft [ad terminos generales tempore Quadragesimae JanStat 644] ná każdy rok będą ná mieyfách ná to vftáwionych fádzoné *SarnStat* 535, 807. Cf »w post pościć«. ~

»w poście« (2): á gdy iufz práwie síly nie miał [św. Szymon]/ tedy leżąc ná poły żywy/ paćierze fwoie w onym poście [tj. w wielkim poście]/ odpráwował. *SkarŻyw* 29.

~ *Zwrot:* »w poście się pościć« (1): Iáko infzego czáfu pościć zaflugá iest/ ták fie w poście wielkim nie pościć/ grzech iest. *WujJud* 193.

Zestawienie: »post wielki« (1): *WujJud* 193 cf *Zwrot*. ~

3. *n-pers* (2) :

Zestawienie (2): Item powyada [*Laurencius Dziubala*] yfzch Michal poft yego zony oczyecz [...] kradal zitho gole ífthodoli panfkiey wrunowye *LibMal* 1546/109v, 1546/110.

Cf **NIEPOST**, **[PULPOŚCIE]**, **ŚRODPOST**, **ŚRODOPOŚCIE**, **ŚRZODOPOŚCIE**

ALKa